

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ. ΒΗΤΑΣ

Οι Άχραντοι

Δεκαεπτά χρόνια σιωπής

Βασισμένο σε πραγματικά γεγονότα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Ήταν μεσημέρι όταν μάζεψε τα χρήματα από το συρτάρι, γέμισε μια τσέπη παντελονιού, αμπάρωσε τη μπακαλόπορτα κι έφυγε βιαστικά.

Διάβηκε την πλατεία του χωριού τραβώντας τον ανήφορο, κατά τη δημοσιά. Μια στιγμή στάθηκε ανασηκώνοντας το κεφάλι στον ουρανό που χαμήλωνε απάνω του σκοτεινός· όλο το πρωί μετρούσε βροντές και τον ζύγιαζε και τώρα που πήρε απόφαση να βγει στον δρόμο αστραποβόλησε άξαφνα απ' άκρη σ' άκρη κι αρχίνησε βροχή παχιά· λέκιασε γύρω η γης κι έδωσε τη μυρωδιά της.

Παράτησε μεμιάς το μεσοδρόμι και κόλλησε στους τοίχους των σπιτιών να φυλαχτεί. Τούτο τον καιρό τον έτρεμε από παλληκαράκι ακόμη, δεν μπορούσε να λησμονήσει την ημέρα που κερατίστηκαν νέφελα

και χύθηκε εμπρός του φωτιά, αλλά ήτανε γραφτό να ζήσει, αντήχησαν ολομεμιάς σφυρίγματα, κάλεσαν το ένα το άλλο τα τσοπανόπουλα να τον κατεβάσουν από τα κατσάβραχα.

Μια αύρα νοτερή σούριζε στα σαγόνια του όταν ξύπνησε, το τόξο τ' ουρανού γονάτισε μέγα προσκύνημα στον πρόποδα του βουνού και μοσχομύριζε ο αέρας θυμάρι, ανθισμένο κισσούρι με αγράμπελη τα βήματα των τσοπάνηδων ηχούσαν στ' αυτιά του σαν τύμπανα και μια μικρή φλογέρα υμνωδούσε στο ύψωμα τρυφερά, παρήγορα.

Το δίχως άλλο τούτη είναι η στράτα για τον παράδεισο, συλλογίστηκε άμα συνήλθε κι ένιωσε μέσα σε αγκάλη αγγέλων.

– Πού είμαι; ψέλλισε φοβισμένος.

– Έπεσε αστροπελέκι σιμά σου, αποκρίθηκε το γαλανό βοσκόπουλο με την αγγελικάτη γενειάδα. Καήκανε όλα τα ζωντανά, εσύ μοναχά γλύτωσες. Ν' ανάφεις μια λαμπάδα ίσαμε το μπόι σου αύριο!

Από τότε, κάθε Κυριακή άναβε την τρανότερη λαμπάδα του παγκαριού. Αλλά σήμερα, λες και λησμονήθηκαν τ' αγιοκέρια του, σαν να γινήκανε όλα χαράμι.

Πάνωθε βρυχιόταν ο ουρανός θεριό ξαναμμένο, δεξιά κι αριστερά σφάλιζαν με κρότο παραθυρόφυλλα, οι άνδρες στάβλιζαν βιαστικά υποζύγια κι οι γυναίκες καλούσαν τα παιδιά τους από τις αλάνες. Διάβηκαν καθαλαραίοι παράδιπλα κι ένα μπουλούκι ξωμάχοι τρέχοντας, καναδυό στράφηκαν τον χαιρέτησαν. Βάλθηκε να τους προφτάσει μα τα προκοίλια και τα θρεμμένα του μεριά τον μποδίζανε, κουμπώθηκε κι άρχισε να περπατά γρηγορότερα. Από τις γερτές στέγες κυλούσαν νερά στο καπέλο του, απάνω στα

κασμιρένια πέτα κι οι σφεντόνες τ' ουρανού σαΐτευαν πυκνή βροχή στα μούτρα και στο μουστάκι του. Μούσκεψε ολόκληρος, αναψοκοκκίνισε, στάθηκε κάτω από ένα θεόρατο πλατάνι να πάρει ανάσες που τον έσφιξε πάλι ο πόνος μεσόστηθα: κοίταξε τριγύρω, μερικές οργιές μπροστά φαινόταν το φτωχόσπιτο του Γκαρέλα, ντράπηκε όμως να ζητήσει βοήθεια γιατί διπλό-έγραφε τα βερεσέδια τους κι όταν παραπονέθηκαν οι άνθρωποι τους έκοψε και την πίστωση. Στα μάτια των φουκαράδων των χωρικών, που δεν έφτανε το κομποδέμα μέχρι να βγει ο χρόνος, οιπραμάθειες του έμοιαζαν με τις φακές του Ιακώβ...

Εδώ θα πεθάνω! συλλογίστηκε κι αρχίνησε να μουρμουράει προσευχές που ήξερε από παιδί, να σταυροκοπιέται και να ψελλίζει τάματα σε δυο ασκέρια αγίους ως που κόπασε το μπουρίνι: μόνο το κλάμα του μωρού ακουγόταν τώρα πίσω από τα φτωχικά παραθυρόφυλλα, έτρεξε η μάνα, έβγαλε το άσπρο στήθος της κι ησύχασε το παιδί.

Είχε βρέξει την προπερασμένη βδομάδα πάλι όσο για να πιεί η γης νερό, ν' αφραταίνουν τα χώματα, να γεμίσουν οι νερόλακκοι για τους σπουργίτες και τις βαριοκούνητες πάπιες, μα τούτο το σημερινό δεν είχε προηγούμενο.

Ξεκίνησε αυτή τη φορά αναθαρρημένος, ζύγωσε στην κορυφή της δημοσιάς κι ύστερα γύρισε στον λασπόδρομο. Άρχισε ν' αναθεματίζει, να βλαστημά και να καταριέται τον πρόεδρο που δεν είχε αξιωθεί ακόμη να φτιάξει πέντε οργιές ασφαλτο κι έπρεπε να χωθεί πάλι μέχρι τα γόνατα στη λάσπη για να μπει στο σπιτικό του.

Φτάνοντας, άνοιξε με θυμό την αυλόπορτα, αποβροχάρισσες σταγόνες που ζυγιάζονταν στα μέταλλα

σκόρπισαν ολόγυρα, δεξιά κι αριστερά, λαμπυρίζοντας στερνή φορά στον αέρα. Έτσι σκορπάγανε κι οι άνθρωποι γύρω του άμα φώναζε, κανείς δεν αντιμιλούσε στο σπίτι, κανένας δεν σήκωνε βλέμμα άμα θύμωνε, όταν κλοτσούσε ή άμα χτύπαγε με τα δασωμένα χέρια του στα έπιπλα, στους τοίχους κι ό,τι άλλο τύχαινε εμπρός του. Κάθε μεσημέρι τον πρόδιδε 'κείνος ο ειδοποιός ήχος που προξενούσαν τα μετάλλινα φύλλα της πόρτας, από τη σφοδρότητα καταλάβαιναν τη διάθεσή του πριν ακόμη τον αντικρίσουνε, δεν του ανάφερε ποτέ κανένας τίποτε μα το γνωρίζανε όλοι.

Πέρασε την αυλή και πήγε ίσια στην αποθήκη.

– Μάργιο, βρουχήθηκε, πού 'σαι, μωρέ; Τί διάλογο έκαμες σήμερα; Η φωνή του είχε τόνο απειλητικό.

Πίσω από μια σκεβρωμένη πόρτα πρόβαλε ένα ζαρωμένο ανθρωπάκι με μικρά μάτια και λιγοστά τεφράτα μαλλιά: κοφοχολιασμένος, σαν να πρόσμενε κακό.

– Δεν ήρθανε οι εργάτες, Χρηστάκο, απολογήθηκε μονομιás, χάλασε το μηχάνημα στη δημοσιά.

Στεκόταν στο κατώφλι και κοίταζε μόνο χαμηλά, παρατηρούσε τα μπατζάκια του αφέντη όπως αποστάζανε κι ένιωθε την οργή του. *Εγώ θα πλερώσω τη ύψη...* συλλογίστηκε κι έπαιξε πονετικά τα βλέφαρα.

Ο Χρηστάκος έστεκε άντικρα, ανάσαινε βαριά και λογάριαζε να του ρίξει μερικές καρπαζιές να καταλαγιάσει ο θυμός του.

Ο συγχωρεμένος ο πατέρας του ήταν που είχε πάρει τον Μάργιο υποταχτικό όταν ήτανε ακόμη νέος. Δούλευε πολύ, ό,τι του παράγγελναν, καμμιά αντίρρηση, στις προσταγές του κυρ-Αλέξη του Αγκά πάντοτε, δίχως να γογγύζει. Καλόψυχος και ντροπαλός, δεν κακολογούσε κανέναν μα ήταν δισταχτικός πολύ με

τις γυναίκες. Πριν πεθάνει ο κυρ-Αλέξης του έδωσε την Ελένη που ήταν κι αυτή μεγαλούτσικη, εμπρόκλιστη κι εργατική. Είχε έρθει μισόγυμνη από ένα χωριό της Ανατολής που τρέκλισε μια φορά το όνομά του και κανείς δεν τη ρώτησε δεύτερο... Ήταν πανέξυπνος ο μακαρίτης ο Αγκάς, δεν ήθελε στον περίβολό του γονή και κλήρα από τον υποταχτικό. Τους χαλάλισε δυο μέτρα γης πίσω από το αρχοντικό, πλάι στην αποθήκη με τα λάδια, τα σιτάρια και τα τσίπουρα, κολλητά στον στάβλο. Κάτω από αυτό το στέγασμα έσιμιζαν οι υποταχτικοί κι έλεγε ο ένας τον πόνο του αλλουνού που δεν καταδέχτηκε μέχρι τότε κανείς για ν' ακούσει.

– Στον διάολο! μούγκρισε ο Χρηστάκος, έφτυσε χάμω, γύρισε κι έφυγε.

Διάβηκε το πετρόστρωτο, ανέβηκε τα σκαλοπάτια και μπήκε στο σπίτι· τον έζωσαν ζέστη και γαλήνη, αρέστηκε, σημάδι πως όλα πήγαιναν καλά. Έβγαλε το πανωφόρι και πριν να το αποθέσει πρόλαβε η γυναίκα του. Λεπτοκαμωμένη, με γλυκιά και ζεστή φωνή, καλοσυνάτη, που όταν της έμπηγε φωνή έτρεμε όπως το ψάρι κι απέκρυβε με τις παλάμες το πρόσωπο.

– Πρέπει ν' αλλάξεις, θ' αρπάξεις καμμιάν αρρώστια! έκανε η Φροσύνη κι έκανε ολομεμιάς να φέρει ρούχα.

– Πού 'ναι τα παιδιά, γιατί δεν τ' ακούω; ρώτησε όσο ντυνόταν τα στεγνά.

– Το πρωί ζεματούσανε στα μέτωπα, κοιμούνται τώρα, είναι καλύτερα.

Μπήκανε μαζί στο μαγειρειό, από τη μισόκλειστη κατσαρόλα πρόβαινε η μοσκοβολιά του φαγητού ζευγαρωμένη με τον βασιλικό μπροστά στο ιδρωμένο παράθυρο. Δίπλα, η πέτρινη γούρνα με τα

κουζινοντούλαπα κι απάνω το εικόνισμα μιας Παναγιάς, μάγουλο με μάγουλο με τον Χριστό. Εκεί σταματούσε η Φροσύνη τα βράδια άμα τελείωναν οι δουλειές, όταν κοιμόντουσαν όλοι. Έκανε προσευχές, μετάνοιες και ψιθυριστά τάματα. Κάθε τόσο ανέβαινε στο σκαμνάκι, ξεσκόνιζε το εικονοστάσι και γιόμιζε λάδι την καντήλα που δεν έσβηγε ποτέ. Θύμωνε ο Χρηστάκος: «Τόσο λάδι μήτε εμείς το τρώμε!» μουρμουριζε, αλλά δεν μιλούσε ποτέ φανερά γιατί φοβότανε την υπερκόσμιο απάρνηση της Παρθένου, μην του γίνει ανταπόδοση στις μίζερες κουβέντες του και τον κάψει με κάνα αστροπελέκι πάλι...

Το τραπέζι ήτανε στρωμένο, τον περιέμενε. Γέμισε ένα πιάτο αχνιστό η Φροσύνη, κινήθηκε προσεχτικά και το ακούμπησε στο εμπρός του. Έσκυψε απάνω ο Χρηστάκος κι άρχισε να καταπίνει λαίμαργα, με θόρυβο. Έβγαλε ένα μαντίλι συνάμα και ρουθούνισε δυνατά, ύστερα συνέχισε πάλι να τρώει κι ανάρια ρουφούσε τσίπουρο. Έξω σηκώθηκε αγέρας πάλι, βρόνταγε το κουζινότζαμο κι αντιβούιζε έτοιμο για να σπάσει, πλησίασε η Φροσύνη να παρασχύψει τον καιρό, ο Χρηστάκος κεφάλι δεν σήκωσε. Όταν πήρε πια να χορταίνει ζήτησε δεύτερο ποτήρι νερό, ήπια, σκούπισε το στόμα και το σκαρλάτο πρόσωπο κι ύστερα περπάτησε αργά, όπως το χορτασμένο θρασίμι. Απλώθηκε στην πολυθρόνα μπροστά στο μεγάλο παράθυρο.

– Ψήσε έναν καφέ, πρόσταξε.

Παράτησε τα πιάτα η γυναίκα, άρμεξε τις σαπουνάδες από τα δάχτυλα κι έβαλε μπρος το πρόσταγμα. Σε λίγο φάνηκε στην πόρτα με το δισκάκι, το ακούμπησε προσεχτικά, ο αχνιστός καφές, το νερό και το σιροπιαστό που είχε φτιάξει για να τρατάρει τους καλεσμένους και να γλυκαίνεται ο άνδρας με τα παιδιά της.

Είχε γεννήσει δύο παιδιά, τον Αλέξανδρο και τη Βαΐα, δίδυμα. Το αγόρι πήρε το παράστημα το δικό της και τα πυκνά μαλλιά του πατέρα του. Προικισμένος με μυαλό σαν ξουράφι, άριστος μαθητής, δάσκαλοι, γραμματικοί κι ολάκερο το χωριό τον παινεύανε. «Εμοίασε στον θείο του πού 'ναι γιατρός τρανός στα ξένα!» έλεγαν και τον θαύμαζαν. Τον άλλο χρόνο θα έδινε εξετάσεις, πήγαινε για γιατρός, έτσι ήταν το θέλημα του Χρηστάκου. Κάθε που κατέβαινε άμαξα στην πόλη παράγγελνε κι από ένα βιβλίο, το διάβαζε δυο νύχτες κι ύστερα το στοίβαζε με τα υπόλοιπα: φορτώθηκαν οι ντουλάπες σαν καμήλες κι όταν έμπαινε ο αμαξάς στο καφενείο σηκωνόταν ο Χρηστάκος να τον πληρώσει κορδωτός. *Μια κάμαρα βιβλία, πού τα χωράει στο κεφάλι του; αναρωτιόταν βροντόφωνα. Κι άμα συμφωνούσε ο αμαξάς κερνούσε τον καφέ και μια νταμιτζάνα κρασί με μεζέ. Κι όταν έρχονταν οι μεγάλες γιορτές του Γένους, τον Αλέξανδρο έβαζαν οι δάσκαλοι να απαγγέλλει τον πανηγυρικό λόγο, μαζεύονταν από γύρω οι χωριανοί ν' ακούσουνε τα αιμόβρεχτα λόγια, τύπωνε ο καθένας από μια λέξη που φάνταζε στον νου του τρανή κι έκλωθαν το πατριωτικό νόημα όπως ήθελαν.*

Το κορίτσι όμως δεν ήταν ξερακιανό, είχε στρογγυλό πρόσωπο με μεγάλα πράσινα μάτια, καλλιβλέφαρη, εράσμια κόρη, αγνή. Είχε κι ολόγουρα μακριά μαλλιά που σκάλωναν στα στήθια. Όταν την έβλεπαν οι παλιότεροι έλεγαν πως είναι ίδια η γιαγιά της η Βαΐτσα, πανέμορφη! Μα είχε ένα κουσουρί... Δεν άκουγε μήτεμίλαγε από γεννησιμιού της...

Γιατί έβαλε σ' εμένα τέτοιο σαράκι ο Θεός; αναρωτιόταν η Φροσύνη και βούρκωνε. Τί αμαρτίες έκαμα

και με τιμώρησε έτσι; Μα την άλλη στιγμή μετάνιωνε. Κάλιο σ' εμένα παρά σε σπίτι φτωχό... Κι αναθάρρυνε που είχε πλούτη ο άνδρας της και πήγαινε πάλι στο εικονοστάσι.

Χρόνια τώρα δεν κοιμήθηκε ούτε ένα βράδυ ξέθαρρα, καμμιά γιορτή και κανένα καλό χαμπέρι δεν της έδωσε χαρά, ποτέ δεν γέλασε από καρδιάς. Είχε παντοτινή έγνοια τούτο το μειονέκτημα του παιδιού της κι όταν καμμιά φορά οδυνηροί στοχασμοί έσφιγγαν τα μελίγγια της, ξεμονάχιαζε τον Αλέξανδρο και του θύμιζε:

–Όσα χρόνια κι αν περάσουνε, όπου κι αν πας, όσο ψηλά κι άμα φτάσεις δεν θ' αφήσεις μονάχη την αδερφή σου, θα την έχεις μαζί, πάντοτε. Εγώ κι ο πατέρας σου μια μέρα θ' αποθάνουμε, 'είς θα μείνετε μονάχοι στον κόσμο, ο ένας θά 'χει τον άλλο. Μονάχα η αδερφή σου σ' αγαπάει πραγματικά κι άμα χρειαστεί δίνει τη ζωή της για σένα. Μοναχά αυτήθα θα μπιστεύεσαι κι η Βαΐα από σένα άλλον δεν έχει...

Τελευταία, όταν έβλεπε ο Αλέξανδρος τα βουρκωμένα μάτια της και τα χείλη να τρέμουνε, τη σταματούσε:

–Όχι πάλι τα ίδια, μάνα... Σου έδωσα τον λόγο μου, τα είπαμε χίλιες φορές...

Κι άλλες τόσες έδωσε όρκο μπροστά στα εικονίσματα με υποσχέσεις να τον ακολουθούνε σε όλη του τη ζωή!

Ένωθε όμως κι η κόρη την αγωνία της μάνας, τη συλλογιζόταν ημέρα την ημέρα περισσότερο.

Ένα βράδυ, κοριτσάκι ήτανε ακόμη αβύζωτο, που βρόντηξαν τα παραθυρόφυλλα κι έτρεξε η Φροσύνη στην κάμαρά της με τα κεριά.

– Τί είναι περισσότερο; έγνεψε η Βαΐα μπροστά στο ανοιχτό παράθυρο ως την αντίκρισε, όλα τ' αστέρια του ουρανού ή όλοι οι άνθρωποι της γης;

– Όλοι οι άνθρωποι της γης θαρρώ, έδειξε η μάνα δίχως να καταλαβαίνει.

– Σ' αγαπώ όσο είναι όλοι οι άνθρωποι της γης! χειρονευμάτισε η κόρη στο λιγοστό φως των κεριών που μεγαλύτερη αγάπη δεν κάτεχε κι έπεσε στην αγκάλη της.

Κι όσο τράνευε η Βαΐα τόσο περίσσευε μέσα της η στεναχώρια για το κουσούρι, το ανασκάλευε κάθε νυχτιά σαν πληγή που μεγαλώνει, ματώνει, μα δεν λέει να κλείσει· ξημεροβράδιαζε με τούτο το σαράκι... έμαθε τον Αυγερινό, τον Αποσπερίτη, τις ισημερίες και τα ηλιοστάσια. Πήγγαινε η μάνα της να τη συντροφέψει, μα κάθε νύχτα ο ίδιος πόνος, η ίδια αποκαμωμένη παρηγοριά.

Από την άλλη, για τον Χρηστάκο ήταν κόλαφος βαρύς στην υπερηφάνεια του, σκόλοπας διαβολεμένος στα τροφαντά του μούτρα. Στην αρχή δεν το πίστευε, μετά το έκρυβε, έφερε τους καλύτερους γιατρούς από την πόλη, την πήγε σε παιδαγωγούς και σε καθηγητάδες ειδικούς στην πρωτεύουσα αλλά τίποτε. Στο τέλος είδε κι απόειδε, χώρισε τα παιδιά, «ο γυιός μου» έλεγε όταν μιλούσε για τον Αλέξανδρο, «η κόρη σου» έλεγε στη γυναίκα του κι έδειχνε τη Βαΐα.

Συνηνοούταν με τα νεύματα η Βαΐα, τις κινήσεις των χεριών, των ματιών και του στόματος. Κάθε πρωί συγύριζε, μετά βοηθούσε τη μητέρα της, κάποτε ήθελε να μαγειρεύει μονάχη, μα την περισσότερη ώρα την περνούσε ζωγραφίζοντας, βυθισμένη σε μια γαλήνη αστείρευτη. Έφτιαχνε πυκνά τη μάνα με τον αδερφό και τον πατέρα της, τον έναν δίπλα στον άλλον. Έτρεχε

να δείξει τ' απεικονίσματά της. Καμμιά φορά ιστορούσε σατυρικές μορφές να γελάσουνε, χαμογελούσε κι αυτή σκανταλιάρικα με νόημα και γλυκάδα. Μα όταν τέλειωναν οι καρικατούρες κι ερχόταν η νύχτα έφτανε πάλι εκείνος ο απρόσδεκτος αχός, η ίδια σιγαλόφωνη ερώτηση: *Γιατί;*

Όταν ήταν μικρότερη προσπαθούσε να καταλάβει άμα τους έβλεπε συλλογισμένους, πάσχιζε να διακρίνει βαθύτερα. Άμα ήταν στεναχωρημένοι αποκαρδιώνονταν κι αυτή, τους καλοεξέταζε να νιώσει το μέσα τους. Ήξερε πως αποκρύβανε πράγματα επειδή ήταν μικρή κι όσο τράνευε προσπαθούσε να τους μαθαίνει σιωπηλά. Αφού ήταν πια αδύνατο να τους ακούσει ή να συνομιλήσουνε, έπρεπε οπωσδήποτε να καταφέρνει να τους αισθάνεται ολότελα, με ακρίβεια.

– Πάρε από 'δώ το γλυκό, θα μου φέρει ξινίλες! έγρουξε ο Χρηστάκος. Δεν κατέχεις τη διαταγή του γιατρού; Να λιγοστέψω τα κιλά μου πρέπει... Κι απρόσμενα απόρησε περιπαιχτικά: Απ' το ίδιο φαγητό δεν τρώμε, μωρέ γυναίκα, πώς διάολο μοναχά 'γώ παχαίνω;

Πήρε το πιατάκι εκείνη και στάθηκε πάνω του:

– Μήπως θυμήθηκες τα ψώνια;

– Έξω χαλάει ο κόσμος κι εσύ νοιάζεσαι για τις ζάχαρες και τ' αλάτια; έκανε φουντωμένος κι αφού μαζεύτηκε η γυναίκα συμπλήρωσε: Θα τα πέμφω ταχιά με τον Μάργιο...

Έβγαλε φύλλο και καπνό να στρίψει τσιγάρο, το ακούμπησε στα κάρβουνα μέσα στο τζάκι κι άναψε· κάθε μεσημέρι άμα χόρταινε απολάμβανε το μαξούλι που είχε φυλαγμένο. Γαλήνεψε η όψη του, ρούφησε

ζεστό καφέ, σκούπισε τα καϊμάκια απ' το μουστάκι του και χασμουρήθηκε τεμπέλικα, παρατεταμένα. Η βροχή έξω σταμάτησε, ο αγέρας κόπασε, γυάλιζαν οι πέτρες κι οι κορμοί των δέντρων. «Μέρωσε η πλάση», μονολόγησε και βυθίστηκε ξανά στον ανάκλιτρο, άντικρα στη νωθρή φωτιά.

Ένα υποζύγιο φορτωμένο ασβέστη περνούσε αργά άντικρα. Ξοπίσω ακολουθούσε ο Παύλος, ένα κοντοκουρεμένο προσφυγόπουλο με ηλιοκαμένο πρόσωπο, λακκουδοπίγουνο, βαστούσε μια γυαλιστερή βέργα στο χέρι. Δεν γελούσε ποτέ, κοιτούσε τους ανθρώπους ίσια στα μάτια, άμα τον αντάμωνες μόλις που χαιρετούσε, λιγόλογος. Το σχοινόδετο παντελόνι του κρεμόταν μισή πιθαμή πάνω από τους αστραγάλους με σακουλιασμένα γόνατα. Σε κάθε βήμα βούλιαζε στη λάσπη, με δυσκολία ξεκολλούσε και συνέχιζε, σαν να του έβαζε παγίδες αράδα η γης να τον ρουφήσει στα σωθικά της κι αυτός γλύτωνε, τις αποξήλωνε και συνέχιζε. Πήγαινε πέρα από τον ποταμό στον συνοικισμό των προσφύγων, εκεί που έχτιζαν τα σπίτια τους με λάσπη, λιγοστό ασβέστη και λιθάρια. Τον παρατηρούσε κάθε τέτοια ώρα ο Χρηστάκος να περνά μπροστά από το παράθυρο μέχρι που χανόταν στα πλατάνια κι απορούσε: *Μωρέ, κουράγιο που τό 'χει!*

Πέρασε το προσφυγόπουλο κι έμεινε πάλι μονάχος, κοίταξε ολόγυρα, δεν τον έβλεπε κανείς τώρα. Κατέβασε το κεφάλι με πονηράδα να διακρίνει μακρύτερα, δίπλωσαν οι μαγούλες του, πίσω από το χέρσο ίσιωμα που έπαιζαν χωριανάκια τ' απογεύματα φάνηκαν τα πορτοπαράθυρα του γιατρού. Στάθηκε το ανάβλεμμα κι ο λογισμός του.

Επαμεινώνδας λεγόταν ο γιατρός, ένας σοβαρός άνθρωπος, καλοβαλμένος με ματογυάλια που τα

μαλλιά του πήραν να ξασπρίζουνε. Ήταν ξακουστός στο Δρύσταλο και σε όλα τα γύρω χωριά, μα άλλο τόσο ξακουστή ήταν κι η γυναίκα του, για την ομορφάδα της! Δύο ντουζίνες χρόνια μικρότερη, αφράτη, ψηλή, ξανθιά, με ροδαλό πρόσωπο, καταγάλανα μάτια και καλοφτιαγμένο κορμί. Άμα χαμογελούσε σκαφιδιαζαν τα μάγουλά της, έλαμπαν τα θαλασσόχρωμα μάτια κι η όψη της έμοιαζε αρχαγγέλινη. Δεν ξεμύτιζε εύκολα από το σπίτι, στη χάση και στη φέξη την έβλεπε το χωριό γιατί την έπιανε θλίψη κι εβδομάδες ολόκληρες δεν ήθελε ν' ανταμώσει άνθρωπο, όταν όμως την άφηνε η μελαγχολία να βγει από το σπιτικό βουβαίνονταν οι καφενέδες. Κι οι γερόντοι στρέφονταν στο διάβα της, μέχρι κι οι γυναίκες, στα σχολειόπαιδα ξύπναγαν τα πρώτα ερωτικά σκιρτήματα και πλέκονταν απάνω της μύριοι αμούστακοι πόθοι.

Κι άμα περνούσε κι έφευγε ανασηκωνόταν ο μπαρμπα-Γαβρήλος που είχε τα περισσότερα χρόνια και τη μεγαλύτερη γνώση απ' όλους:

– Σφαλίστε τα στόματα, ορέ χάσκες, έλεγε, βιαστήκατε να παντρευτείτε λες και θα σταμάταγε ο Θεός να φτιάνει γυναίκες!

Και δεν αντιμιλούσε κανένας σ' αυτόν τον γέρο με τ' άσπρα γένια και τα μελανιά στίγματα στο πετσί που η γλώσσα του έβαζε χάμω όλους τους παλληκαράδες του Δρύσταλου. Κανείς δεν τολμούσε να τον καλέσει στ' όνομα, «μπάρμπα» τον έλεγαν και κατέβάζαν τα μάτια εμπρός του. Πάντα καθόταν μονάχος στον καφενέ, σαν αποσυνάγωγος, κανένας δεν ζύγωνε στο τραπέζι, κανένας δεν του έστρεφε πλάτη και πάντα μετρούσαν τα λόγια τους άμα ήτανε μπροστά, κι όταν σηκωνόταν να φύγει σώπαναν όλοι ώσπου να σφαλίσει η πόρτα και να χαθεί στη στράτα.

Τον μπαρμπα-Γαβρήλο δεν του έδωσε παράδες η ζωή, μόνο μια χούφτα παιδιά κι ένα χέρσο πεδοβούνι να τα μεγαλώσει. Τράνεψαν γρήγορα τ' αγόρια, τράβηξε ένα κατά την Ανατολή, το άλλο πήγε στη Δύση κι ένα τρίτο πέθανε πριν να γενειάσει ακόμη. Τα κορίτσια παντρεύτηκαν νωρίς, πήραν από έναν μουστακαλή μέχρι το ταβάνι, έβαλαν το κεφάλι τους κάτω από ένα κεραμίδι και ξεκίνησαν να γεννοβολούν παιδιά· κάθε χρόνο του πήγαιναν κι ένα εγγόνι...

Μεσοκαιρίτης ήτανε όταν έμεινε μονάχος με την κυρά του, ένα πρωινό σηκώθηκε κοίταξε τον ήλιο κατάματα και μουρμούρισε «φχαριστώ», ύστερα στράφηκε στη γυναίκα του: «Μαζί αρχινήσαμε, μαζί γερνάμε, κοίτα να τελέψουμε μαζί». Μα πάνω στο χρόνο η γυναίκα πήρε να χλωμιάζει και να προβαίνουν τα κόκκαλά της. Ούτε το συκώτι, ούτε του μπροστάρη τράγου το σπληνάντερο, ούτε κι ο παπάς με όλα του τα θυμιατά μπόρεσαν να φέρουν πίσω το χρώμα της· έλιωνε ημέρα την ημέρα στο κρεβάτι.

«Έχει αίμα αρρωστο», είπανε στην πόλη οι γιατροί, τέτοια ασθένεια πρώτη φορά την άκουγε, ως τότε ήξερε πως άμα αρρωστήσει ο άνθρωπος και τρέμουν τα σαγόνια του από πυρετό του περνάς δυο σειρές βεντούζες κοφτές κι αφήνεις να τρέξει όξω το βρόμικο αίμα. Κάτεχε πως όταν αρρωσταίνει η κοιλιά θέλει γάλα ζεστό και μια πυρωμένη κεραμίδα απάνω να τη συνεφέρει, γνώριζε πως άμα πονά το κεφάλι το δένεις σφιχτά ώσπου να γιατρευτεί, κάτεχε ακόμη πως άπαξ κι αρρωστήσει ο νους γυρνάς σαν την άδικη κατάρρα και δεν σε παίρνει κανένας πια τοις μετρητοίς. Όλα τούτα τα ήξερε από παιδί, μα τέτοια μπαμπέσικη

αρρώστια πρώτη φορά την άκουγε... και δεν ήτανε εχτρός για ν' αναμετρηθεί μαζί του αντρίκεια ή κίνδυνος για να χυθεί απάνω του.

Μια Κυριακή πρωί ξεψύχησε η κακομοίρα στον κόρφο του, την έθαψε, κι όταν γύρισε αμπαρώθηκε μέσα, σφάλισε τα παραθυρόφυλλα και τα έβαλε με τον εαυτό του: «Έπρεπε να τα πουλούσα όλα και να την πήγαινα στο ΄ξωτερικό, στον αδερφό του Χρηστάκου έπρεπε να την πάω, που έγινε γιατρός τρανός κατά πώς ακούγεται. Τούτο το παιδί ήτανε έξυπνο από μικρό και καλόψυχο, το δίχως άλλο θα τη βαστούσε στη ζωή λίγα χρόνια ακόμη», μονολογούσε και δεν μπορούσε να συγχωρήσει τον εαυτό του.

Ο Χρηστάκος από την άλλη καμάρωνε που είχε αδερφό γιατρό στα ξένα και ζηλοφθονούσε συνάμα, κι ήταν έτοιμος να συγχωρήσει όσους τον κατηγορούσαν για τεμπελιά, για κρασοπότι και για μπερμπαντιές, να σβήσει κι όλες τις οφειλές του χωριού με τα πανωτόκια μαζί, έφτανε ν' ακούσει ένα γλυκό λόγο από το στόμα της γιατρέσσας.

Κάθε φορά, τέτοια ώρα, την αναζητούσε κρυφά στο λουλουδιασμένο μπαλκόνι της. Έστηνε κρεμαστά γεφύρια από τον σοφά του μέχρι τα μπαλκονοπαράθυρά της, σκαρφάλωνε απάνω σαν τον γενίτσαρο κι έφτανε στο ακριβοθώρητο παραθύρι. Την αποζητούσε λάγνα και καρτερικά συνάμα. Όταν δεν την έβρισκε, γύριζε αποκαρδιωμένος στο τσιγάρο και στον ζεστό καφέ της γυναίκας του, δοκίμαζε κι αναστέναζε σεκλετισμένος. Καλή ήτανε κι η Φροσύνη, δεν είχε παράπονο, δεν αντιμιλούσε, χαμήλωνε το κεφάλι,

κι άμα σήκωνε φωνή έβαζε τα κλάματα. Καλή ήτανε η φουκαριάρα μα από τότε που γέννησε δυο παιδιά φαρδοκαπούλιασε, τι να το κάνει που όλη μέρα φύλαγε το σπίτι, σκούπιζε, έπλενε, πετύχαινε και την κρεατόσουπα... Για τη νύχτα δεν έκανε πια, τη βαρέθηκε. Και μόνο άμα σφάλιζε τα μάτια γινόταν ο κόσμος καλύτερος, πήγαινε σιμά στη γιατρέσσα, να πάρει τη μυρωδιά της κι όσα δεν κατάφερνε να μιλήσει όταν την αντάμωνε, τα τερέριζε τώρα σαν νερό που κυλά δίχως εμπόδιο. Την άγγιζε στο μπούστο, στη μέση, στους γοφούς, μύριζε το κορμί της αγιόκλημα και γιασεμί· μονάχα απάνω σε τούτο το ανάκλιτρο την κέρδιζε. Μονάχα μπρος σε τούτη τη γυναίκα έχανε τα λόγια του, ιδρωναν οι παραμαγούλες του, γλύκαινε η όψη του και το φαρμάκι που είχε μαζεμένο η γλώσσα του γινόταν ανθόμελο. Όμως, εκείνη δεν τον καταδέχτηκε ποτέ, ούτε όταν απαντιόντουσαν στον δρόμο και της υποκλινόταν με τεμενάδες, ούτε όταν έμπαινε να ψωνίσει και την καργάριζε με παραπανίσιες πράματιες και με τηράγματα, πάντα τον ξεπλήρωνε με αδρή απόρριψη.

Συμπαθητική όμως ήταν κι η φιλενάδα της, η δασκαλίτσα, που δεν είχε το δικό της παράστημα αλλά η τσαχπινιά της ήταν ασύγκριτη· τούτη η γυναίκα και πόνο να είχες θα σ' έκανε να γελάσεις! Πρόσχαρη κι αεράτη, με πλατύ χαμόγελο και μια ελιά καρφίτσωμένη στο μάγουλο που άμα τη συναντούσες πάνω από μια «καλημέρα» δεν προλάβαινες να πεις, γιατί μιλούσε σβέλτα και τσεβδά. Νοίκιαζαν με τον άνδρα της, τον δάσκαλο, ένα σπίτι βορινό διακόσιες οργυιές μακριά από του γιατρού. Κι αυτή άτεκνη, σαν τη γιατρέσσα τη φίλη της. Χρόνια τώρα περνούσαν πολλές ώρες μαζί, μα δεν συνέβαινε το ίδιο και με τους άνδρες τους.

Ο δάσκαλος παρέδιδε το μάθημα πεταχτά κάθε φορά κι ύστερα κατέβαινε από τον πίνακα κι έπιανε τα υπερφυσικά φαινόμενα, τους μεγάλους θησαυρούς, τις μυστικές οργανώσεις, τις τρανές αδελφότητες, όλες τις στρατιωτικές συνωμοσίες της ιστορίας και τελευταία για τον Θεό:

—...Η ανάγκη πίστης κι ο φόβος των ανθρώπων στην αρχή τον έκαναν κεραινό, μετά ήλιο, ύστερα τον πελέκισαν στο μάρμαρο, μετά τον κάθισαν στα σύννεφα, μέσα στις πυκνές ομίχλες του ψηλότερου βουνού κι όταν πατήθηκε κι αυτό... ύστερα ο Θεός έγινε πνεύμα. Πνεύμα είναι μέχρι σήμερα κι άιντε τρεχάτε τώρα εσείς να μελετάτε πνεύματα!

Τέτοια δασκάλευε στους μαθητές και τους συνέπαιρνε.

Σαν τελείωνε το σχολειό κατέβαινε στον καφεéné της πλατείας, έβαζε έναν μεζέ στο στόμα και μια τράπουλα στις παλάμες, την έκοβε, την ανακάτωνε και τη μοίραζε με μαεστρία μέχρι που λιγωνόντουσαν τα τραπουλόχαρτα. Καθόταν στο τραπέζι μοναχά με τους μαγαζάτορες της πλατείας που είχανε πάντα παράδες στο παντελόνι. Άμα έπεφτε δουλειά κι ο καφετζής δεν προλάβαινε, μόλις που συμφωνούσε να μπει στην παρέα ο δραγάτης, που όταν βαρούσε η καμπάνα πένθιμα φορούσε το μαύρο σακάκι κι έκανε τον νεκροθάφτη· άλλον στο τραπέζι κανέναν δεν ήθελε.

Ήταν λοιπόν αρχοντοχώρι ο Δρύσταλος με σχολειό, με δασκάλους, με γιατρό και με χωροφύλακα, είχε πλατεία τρανή όλο μαγαζιά περίγυρα, με βρύση κι ένα θεόρατο πλατάνι καταμεσής, να πίνει καφέ ο πρόεδρος με το σινάφι του τα καλοκαίρια.

Τούτος ο πρόεδρος πήγε κάποτε στην πρωτεύουσα να φέρει μάστορα που κάτεχε τα φουρνέλα,

αρχιτέκτονα για ν' ανατινάξει μια πλαγιά όλο τράχωμα κι εκεί που ήτανε βραχομονοπάτι έγινε στράτα φαρδιά να διαβαίνουνε άμαξες· ενώθηκε το χωριό με την πόλη κι έναν χρόνο μετά τον αγιασμό και το παλαμοκρότημα “πέθανε” τη θειά του κι αρχίνησε να χτίζει αρχοντικό δίπατο! Από τότε άμα κάποιος προόδευε γρήγορα στο χωριό έλεγαν πως κληρονόμησε μια πλούσια θειά στην πόλη...

Είχε κι εκκλησιά ο Δρύσταλος με σήμαντρο, δεν πίστευαν στον Παράδεισο οι χωρικοί γιατί ζητούσε καλοσύνες πολλές, φοβόντουσαν όμως την Κόλαση και δεν έμενε ποτέ από πιστούς ο παπα-Βαγγέλης.

Είχε και ποταμό που τον ξεγεννούσε μέσα από τα σκέλια του τ' ονομαστότερο βουνό, ο Γόρας. Κάθε πρωί έσκυβαν χωριατοπούλες απάνω του να πλένουν ένα ρούχο ή να γεμίσουν ένα σταμνί κι αυτός δεν τις χάριζε, βύζαινε τα στήθια τους και ημέρα την ημέρα τράνευε, μέχρι που έπαιρνε τον δρόμο για τα ξωχώραφα κι άμα βαριόταν το σεργιάνι του κάμπου κινούσε για τη θάλασσα, τέσσερα μερόνυχτα μακριά με το άλογο. Τέτοιον καιρό φούσκωνε, ρέκαζε, δεν δεχόταν χέρι απάνω του, μήτε παντρεμένης μήτε λεύτερης, αλλά όταν ζέσταινε ο καιρός ησύχαζε κι άφηνε να πιάνονται έρωτες στην ακροποταμιά του, πρώτα εκεί μέστωναν κι ύστερα πήγαιναν στον παπά.

Τέτοια εποχή περπατούσε ο αρχιδάσκαλος καμαρωτός κι έπαιζαν τα μάτια του πάνω στα γυμνά δένδρα, να διαλέξει έψαχνε βεργοκλώναρα, τα πιο μακριά, τα πιο τσουχτερά για να μάθει γράμματα στο μαθητολόι του χρονιά που άρχιζε.

Τέτοιαν εποχή κατέβαινε κι ο ουρανός απάνω στο αμίλητο θεριό, τον Γόρα, ζύγωνε, βρυχιόταν κι άναβε καβγάς με φωτιές και μπαρούτι, σαν παλιοί

εχθροί που ανταμωθήκανε, και σαν δυο νέοι συνάμα, που απόλειψε ο ένας του αλλουνού και χυμούνε και δαγκώνονται κι σκούζουνε μέχρι να χορταστούνε, ν' αποκάμουν κι ύστερα να γαληνέψουνε.

Δεν είχε όμως μόνο πλούσιους μαγαζάτορες και προέδρους ο Δρύσταλος, είχε κι ανθρώπους καματάρηδες, είχε και χήρες, κι η πιο ταπεινωμένη, η πιο μετρημένη ήταν η Ουρανία. Έχασε τον άνδρα της στον μεγάλο πόλεμο, τη χρονιά που μπήκε ο Χάρος στο χωριό, σημάδεψε πολλούς και πήρε έναν άνδρα από κάθε μαχαλά: απόμεινε στο άδειο χαμόσπιτο με δυο αγόρια παράλυτα που άρχισαν να γενειιάζουν και να την κοιτούν στα μάτια με αγαθοσύνη. Χαμογελούσαν άμα έβλεπαν άνθρωπο γιατί δεν καταλάβαιναν τη φτώχεια, ούτε τη γύμνια, ούτε ότι απομείνανε ορφανά. Τα λιγοστά τους χειροπαιγνιδοτεχνήματα ήταν όμοια με αυτά που καταγίνονται στις αυλές τα χωριατόπουλα, μοχτούσαν ν' αρθρώσουν λέξεις που αν δεν ήσουνα του σπιτιού δεν τις καταλάβαινες. Το κεφάλι ήταν κανονικού ανθρώπου, ταιριαστό με την ηλικία, μα το σώμα καχεκτικό κι απωθητικό.

Κάθε μεσημέρι πήγαινε από εκεί η δασκάλα με φαγί, έλεγε ένα παραμύθι κι ύστερα έφευγε αλαφρωμένη. Το μίλησε στον γιατρό κι αρχίνησε να πηγαίνει κι εκείνος, τα εξέταζε, αγωνίζονταν να σαλέψουν τα παραλυμένα γόνατα, να τεντώσουν οι αγκυλωμένες αρθρώσεις, ανεπιτήδευτα. Στο τέλος έβγαζε γλυκίσματα από τις τσέπες και τ' αράδιαζε μπροστά τους, καμμιά φορά άφηνε χρήματα κάτω από το κιλίμι.

Ξενοδούλευε η καχημένη η Ουρανία όπου τη ζητούσαν, τα Σαββατοκύριακα ως τα μεσάνυχτα στη λάντζα της ταβέρνας, μα όταν μίλησε ο γιατρός στον πρόεδρο την έβαλαν να καθαρίζει το ιατρείο. Μάζευε

παρασάνταλα τα μαλλιά πίσω από το σιωπηλό πρόσωπο που του έλειπε η σιγουράδα κι έσκυβε στη δουλειά. Συχνά-πυκνά, όταν σκοτεινίαζε, την πλησίαζαν μουλωχτά νοικοκυραίοι από τζάκια, άλλες φορές πάλι παρακατιανοί, μα ανώφελα, αυτή δεν σήκωνε τα μάτια από το φτωχικό της.

Κάθε πρωί πήγαινε στο ιατρείο να καθαρίσει, μέσα στο εξεταστήριο δεν έμπαινε, το είχε κλειδωμένο η κυρα-μαμή, η Ζαφειρώ, με τα κίρσιασμένα πόδια που ερχότανε άμα ζέσταινε η ξυλόσομπα, φημισμένη για τις ορμήνιες, το ξεμάτιασμα, τις κοφτές βεντούζες και τα πολλά μαντζούνια. Την έλεγαν «αντρογυναίκα», ήτανε η μεγάλη αδερφή της Σαλπαδούς, της μαγίστρας που ξεμάτιαζε, κάτεχε τις βασκανίες, τα ξόρκια όλα κι είχε τ' αγαποβότανο, το σερνικοβότανο, διάβαζε τα νέφελα τ' ουρανού, έβρισκε χαμένα πράγματα κι όποιο δόντι πονούσε στο Δρύσταλο ξέπνευε στη σκουριασμένη τανάλια της· είτε από άνθρωπο είτε από ζώο.

Ετοιμάζε η κυρα-μαμή κάθε πρωί τον καφέ, άνοιγε τα παραθυρόφυλλα, έβραζε σύριγγες και τακτοποιούσε τα εργαλεία, μόνο όταν έμπαινε μέσα ο γιατρός σταματούσε να μελετά το φλιτζάνι. Άμα μεσημέριαζε σχολνούσε από μόνη της. Ποτέ δεν τη στεναχώρησε ο γιατρός, αλλά εκείνη παραπονιόταν συνεχώς, άλλοτε για τη σκάφη της που είναι γεμάτη αντροβράκια, άλλοτε γιατί η κατσαρόλα δεν τους χορταίνει πια κι άλλοτε για τις ιδιοτροπίες του άνδρα της που ήταν ζοχάδας, κοιλιόδουλος αλλά κι ο αντιπρόεδρος του χωριού.

Τον παντρεύτηκε μικρή τον Θανάση, άλλοινα λαχταρούσε η καρδιά της αλλά την παράτησε ένα πρωί και δεν ξαναγύρισε. Θα βρήκε καμμιά από δαύτες τις παστριχές... συλλογιζόταν και συμφωνούσε με

την αδερφή της ότι η πόλη χαλνά τα χωριά. Πέρασε ο πρώτος χρόνος με τον Θανάση και μέλι καθώς λένε δεν έφερε, κι όσο περνούσε ο καιρός λιγότευαν τα μαλλιά του, φούντωναν τα φρύδια, τράνευε η μύτη και του απέμεναν μοναχά κουσούρια: υπναράς, φαγάς, μ' έναν σβέρκο σαν του χοίρου που τον γυάλιζε κάθε πρωτομηνιά με το ξουράφι, μέρμερος, κοιλαράς –κι αυτή είχε παραπανίσια κιλά αλλά του αλλουνού είναι πάντα περισσότερα– κι απ' όσα γρόσια έταξαν οι προξενήτρες αντιπροίκι, δεν είχε ούτε τα μισά! Τούτος δεν ήτανε γάμος, χουνέρι ήτανε, μα τι να κάνει, τώρα ήταν αργά. Και για να τον τιμωράει τον έβαζε να κουβαλά λιθάρια δυο χρόνια ολόκληρα από το νταμάρι, ασβέστες από το καμίι κι έχτισε ξωκλήσι στους Αγίους Πάντες να φυλάνε τον μοναχογυιό της. Ύστερα το έριξε στην εκκλησία και στα κατηχητικά, ονομάτιζε βασιλικούς, τους μεγάλωνε και τους απίθωνε μπρος στις εικόνες των αγίων. Σκούπιζε, καθάριζε, γυάλιζε τα στασίδια, γέμιζε λάδι τα καντήλια κι έπεφτε στο κρεβάτι αντίνωτα στο βαρύ ροχαλητό του Θανάση και μέχρι να της κολλήσει ο ύπνος ανέβαζε άνδρες στο κρεβάτι της και μοίχευε ο νους της με τους πιο βαρβάτους παλληκαραίους του Δρύσταλου.

Τ' απογεύματα δεν περνούσε από το ιατρείο, αλλά αν ήτανε να ξεγεννήσει καμμιά λεχώνα, κι αργία να τύχαινε, πρόφταινε στο κρεβάτι της. Έβγαζε έξω τους άνδρες, στεκόταν μπροστά στην καταϊδρωμένη που κοιλοπονούσε και την ορμήνευε, άμα ήταν ανέγνωρη την ψύχωνε κιόλας. Όταν καταλάβαινε ότι πλησίαζε η ώρα φορούσε μια λαγαρή ποδιά που έπιανε από τον λαιμό μέχρι τα ποδαστράγαλα, έπλενε τα χέρια της και μοίραζε διαταγές και παραγγέλματα. Μέχρι να προκάνει ο γιατρός ακουγόταν κιόλας το νιογέννητο

κλάμα. Έξω οι άνδρες χαίρονταν, έδιναν συχαρίκια, ευχές κι ακούγονταν πειράγματα. Ξεπρόβαινε από την πόρτα με υγραμένο μέτωπο, ιδροκοπημένη στις μασχάλες· «ζορίστηκε η μαμή» ψιθύριζαν οι παραστεκάμενοι κι αυτή που τ' άκουγε κορδωνόταν. Βαστούσε το μωρό στην αγκαλιά για να το δείξει πρώτα στον πατέρα, να το γυροφέρει έπειτα μαριόλικα από τους παππούδες και να το γυρίσει ξανά στη μάνα. Μετά το ξέντυνε, άλειφε με νερό και λάδι από την καντήλα τους ώμους, έσταζε στον ομφαλό, σταύρωνε με τα δάχτυλα το στέρνο και στιχοπλοκούσε λόγια θαυμαστά για να είναι πάντοτε καλότυχο, να μην το βρίσκουν αρρώστιες, ούτε το κακό το μάτι. Ύστερα το φάσκιωνε σφιχτά, σφήνωνε ένα φυλαχτό –προστάτη άγιο– με αβασκαντούρι στις μασχάλες και το απίθωνε στο κρεβατάκι του. Ήταν ώρα να ξεκινήσουν τα μπαξίσια, οι μποναμάδες και τα κουλαντρίσματα, άμα ήτανε γεννητούρια είχε την πρώτη θέση σε όλα τα στόματα.

Η πρώτη θέση όμως, ήταν κρατημένη και στο τραπέζι του γάμου την Κυριακή το βράδυ· πάντρευε την κόρη του ο φούρναρης με γυιό γραμματικού. Και τούτο γίνόταν ανάρια, γιατί απ' όταν τέλειωσε ο μεγάλος πόλεμος δεν γίνονταν γλέντια στο Δρύσταλο, λιγότεψαν οι άνδρες, περίσσεψαν οι γυναίκες κι έφτιαξαν νεκροταφείο δεύτερο. Μαυροχύθηκε το χωριό στις στράτες να θάψει τους πεθαμένους του κι ύστερα μαζεύτηκε μέσα σιωπηλό ν' αναμετριέται με τον καημό. Έπειτα ήρθανε οι πολιτικοί με οράματα, χώρισαν αδέρφια, ξήλωσαν φιλίες κι έσπειραν τη διχόνοια σε κάθε μαχαλά. Τελευταίοι ήρθανε παπάδες σγουρογένηδες με πετραχήλια, βάρεσε το σήμαντρο, βγήκανε οι χριστιανοί στις αυλές, τους λιβάνισαν και

μοίρασαν εικονίσματα μ' ευχές για να λησμονηθεί ο θάνατος. Κι αφού έφυγαν όλοι ετούτοι οι περασάρηδες κι αλάφρωσε ο τόπος, χορτάριασε η γη, γέννησαν οι χήρες, τράνεψαν τα κοιλάρφανα, ξεκίνησαν ν' αγαπιούνται πάλι οι νέοι κι αγάλια-αγάλια τίναξε από πάνω του τη μαυρίλα ο Δρύσταλος και στάθηκε ξανά στα πόδια του.

Άμα, στη χάση και στη φέξη, γινόταν γάμος, όλοι ήτανε καλεσμένοι, σωστό πανηγύρι. Αυτή η χαρά ήταν διπλή για τον κουτσο-Στέργιο τονπραματευτή, πρωτοξάδερφο της Ουρανίας, που θα πουλούσε δώρα και πολλά καλούδια, αλλά και για τον φωτογράφο που είχε γυναίκα άρρωστη κι ακουγόταν τελευταία πως τα έφερε δύσκολα βόλτα. Κρυφογελούσε ο ράφτης, που τον κρυφονομάτιζαν «εξηναταβελόνη», μέσα από το ραφτάδικο της πλατείας με τη γυναίκα του· έπρεπε ν' αποτελειώσουν φορέματα επίσημα, άλλα γυμνόλαιμα κι άλλα έξωμα, φαρδόπιετα, με λουλουδάτους φιόγκους και κουστούμια πολλά, ποικιλόγραμμα, με σφιχτούς ζιλέδες. Χαρά μεγάλη είχε και το μπαρμπέρικο που θα γιόμιζε με ακούρευτους κι αξούριστους που είχαν ημέρες να δούνε το μούτρο τους σε καθρέφτη. Αλλά γάμος δίχως τα Τσαρδακάκια δεν γινόταν, χωρίς οργανοπαίχτες· τέσσερα αδέρφια γεμάτα μυς και φανταχτερές φλέβες που δεν καταδέχονταν να ξύνουν τη φλούδα της γης όπως οι περισσότεροι χωριανοί κι έμπαιναν κάθε πρωί στα σπλάχνα της γης να βγάλουν κάρβουνο. Στα γλέντια όμως άλλαζαν ολότελα, φρεσκολουσμένοι, ντύνονταν τ' άσπρα πουκάμισα, έσφιγγαν τα ζωνάρια και ξεσήκωναν τον τόπο!

Βαρέθηκε το κομπολόι του, έσβησε το τσιγάρο, σηκώθηκε όρθιος, ντύθηκε το παλτό και κοντοστάθηκε στην πόρτα.

– Φεύγω! φώναξε.

Προφάνηκε η Φροσύνη από το κουζινάκι της σαν να πετάρισε, κρατούσε ένα ποτήρι στις χούφτες και το στέγνωνε με την πετσέτα.

– Στο καλό να πας, Χρηστάκο. Πρόσεξε ότι η όψη του ήταν προσηνής και συνέχισε: Με τον γάμο, τί θα κάμουμε; Οι ημέρες ζύγωσαν...

– Ότι κάμνουμε πάντα, απάντησε κοφτά, γύρισε την πλάτη κι έφυγε για το μπακάλικο.

Προσπάθησε να μιλήσει, να πει δυο λέξεις μοναχά, αλλά δεν πρόλαβε.

Αυτό σήμαινε ότι θ' αγόραζε ένα ολιγοέξοδο δώρο με φανταχτερό περιτύλιγμα από τον κουτσο-Στέργιο, θα περνούσε από τον μπαρμπέρη και θα έραβαν από ένα καινούργιο ρούχο. Τούτο το σαλτανάτι το είχε πάντα ο Χρηστάκος, να είναι όλοι τους καλοφορεμένοι στην εκκλησιά, αλλά στο γλέντι του γάμου, το βράδυ της Κυριακής, τα παιδιά έμεναν πίσω. Μοναχά αυτός πήγαινε με την απρόθυμη Φροσύνη κι άμα περνούσε η ώρα και του θύμιζε κάτω από το τραπέζι να φύγουνε, θέριευε, λαιδορούσε στο πρόσωπό της και σηκωνόταν οινοβαρής, γυρεύοντας δεξιά κι αριστερά να τη συμπορέμψει μεσάνυχτα σπίτι με νυσταγμένες φαμελιές που κατοικίζανε στον ίδιο μαχαλά.

